

REFUGIATS A SANT CEBRIÀ DURANT LA GUERRA CIVIL

Marta Colell

Una documentació fidedigna i copiosa sobre els fets de la Guerra Civil a Sant Cebrià no existeix. En un poble petit com el nostre, degut als fets de guerra, no es produïren documents parroquials i tots els llibres d'actes i altres documents municipals van desaparèixer després de la guerra i no s'han trobat enlloc. La gran majoria de narracions sobre el temps de guerra ens han arribat per transmissió oral, explicades per aquells que les visqueren i que en Lluís Parera va recopilar a base de llargues converses amb els seus protagonistes o els seus familiars. Cal remarcar, com fa en Lluís Parera en el seu llibre *La gent de Sant Cebrià, història d'un poble*, que, seguint una tradició que ha subsistit al llarg dels anys i que encara subsisteix: "Sant Cebrià es tancava en si mateix, ningú deia res encara que ho sabés tot. Els afers de Sant Cebrià eren assumptes propis de la gent del poble i havien de romandre en secret".

Vista de Sant Cebrià pocs anys abans de la guerra civil

Quan la guerra va esclatar, el juliol del 1936, el Comitè de Canet de Mar, sorgit del Front Popular, va arribar a Sant Cebrià el 2 d'agost. L'interior de l'església va ser saquejat i incendiat. Els retaules i el cor de fusta van desaparèixer entre les flames i les portes, les cadires i el dentell de la porta quedaren força malmesos. Dies després van ser estimbades les campanes. No se sap qui ho va fer però és probable que el seu soroll molestés algun veí i que, aprofitant l'avinentsa, decidís llençar-les a terra des del campanar. El rector, mossèn Josep Bars, va fugir i va aconseguir amb penes i treballs arribar a França. En la seva absència, els llibres sacramentals i els pergamins de la parròquia quedaren sota la custòdia d'en Montsant de Can Vilà i d'en Maties Borrell de Can Coris. La creu de plata i altres objectes de valor es van amagar en un lloc segur, dins d'un cup en el celler d'una casa de la plaça.

També va fugir cap a Barcelona la Maria Mataró Romà, que regentava la botiga de queviures on es venia de tot i que, per la seva notorietat i les seves propietats, es creia en perill.

En absència del rector i de la Maria Mataró, alguns edificis importants del poble, la rectoria, i la botiga i la masia de Can Coris, van quedar buits. L'ajuntament va actuar amb rapidesa, fent-se càrrec de la rectoria i de les propietats de la Maria Mataró per evitar mals majors. Una part de la rectoria va esdevenir escola i, a més a més, un cop per setmana era el centre de distribució del cupó d'aliments diversos per a la gent del poble. La part de la casa on vivia el rector es va cedir a una família de Barcelona, els Ciuró, que, per prescripció mèdica, necessitaven llet pura de vaca per alimentar amb garantia el seu nadó. El secretari municipal es va instal·lar a Can Coris i en Pepet de Can Garolé, membre del comitè local, s'encarregà amb la seva família de gestionar la botiga de la Maria Mataró. La ràpida actuació municipal per evitar l'ocupació dels edificis abandonats pels seus habitants i per constituir un comitè local format per persones que el consistori pogués controlar amb facilitat, va contribuir de manera decidida a la sensació de normalitat i bona convivència entre els vilatans.

En efecte, el batlle, Josep Borrell Collet, de Can Lladó, es va veure obligat a constituir un comitè propi, ja que temia sobre manera la ingerència del molt actiu i expeditiu comitè de Canet. El comitè local, format per sis homes a qui se'ls garantí un sou a preu de mercat a canvi de poca feina, es va instal·lar a Can Martri, en el local que l'escola havia deixat lliure.

A partir de setembre de 1936, superats amb habilitat els primers moments d'ensurt, Sant Cebrià va viure una aparent tranquil·litat en un clima de guerra. Per una vegada el seu ancestral tancament li era positiu.

Durant els anys de guerra no es van cometre abusos significatius sobre la propietat. Els actes de rebel·lia més freqüents s'han de cercar en el no pagament dels arrendaments, l'incompliment per part dels rabassaires del lliurament de part de la collita, el fet que els masovers no complissin el pacte amb els propietaris o que fessin campanyes de bosc sense el seu permís. Davant d'aquests fets, els amos es feren menys visibles i es van prendre la nova situació amb resignació per tal d'evitar conseqüències desagradables. En aquest clima de permissivitat no es produïren a Sant Cebrià atemptats a la propietat ni destruccions de material. Quan va acabar la guerra, els propietaris no van tenir massa dificultat en recuperar les seves propietats i en desfer-se dels masovers i rabassaires que no els convenien.

Tampoc es va deixar sentir a Sant Cebrià l'efecte de la fam. Evidentment hi havia manca de productes com pa, carn de vedella, sabó, oli, sucre, arròs, etc., a causa de les dificultats de subministrament, però, en ser un poble agrícola, la collita pròpia i la possessió d'animals de granja simplificava molt l'alimentació diària i facilitava l'intercanvi per poder obtenir altres productes.

La disponibilitat d'aliments va ser molt probablement la causa de l'arribada de vint-i-quatre nens asturians al poble, a finals d'octubre del 1937. Provenien d'Astúries, de la conca minera de Mieres i Sama de Langreo. La primera quinzena d'octubre de 1937 havien embarcat a Gijón junt a molts altres refugiats (prop d'un miler) amb destinació al port de Burdeus, poc abans que la ciutat caigués en mans de les tropes franquistes, el 21 d'octubre de 1937, quan la sortida per mar va quedar tallada i era impossible fugir. Arribats a Burdeus després d'un viatge de quatre dies (el vaixell que els transportava va haver d'esquivar els patrullers que vigilaven la zona), van rebre atenció mèdica i les vacunes pertinents abans de decidir on serien enviats. Hi havia dues possibles destinacions: Rússia o Barcelona. La sort va voler que, al cap de poc dies, es trobessin en un tren via Puigcerdà amb destinació final a Barcelona. L'estada a Puigcerdà va durar uns quinze dies i la situació no era millor que a Astúries: pessimes condicions de vida i molta gana. Finalment, una nova etapa en tren els conduí a Barcelona, on se'ls distribuï en lots amb la bona intenció de facilitar-ne el repartiment. El sistema de col·locació dels lots de

refugiats era simple: quan arribava un alcalde amb el bon propòsit d'emportar-se un grup de refugiats, escollia el lot que considerava més convenient per poder distribuir-lo al seu poble. D'aquesta manera l'alcalde de Sant Cebrià, Josep Borrell Collet, va arribar al poble un dia del mes de novembre de 1937 amb vint-i-quatre joves i nens, l'edat dels quals anava dels dinou anys de la més gran als nou anys del més petit.

Quan els joves i nens asturians arribaren a Sant Cebrià i van veure tantes feixes plenes de mongetes seques penjant de les canyes, els semblava impossible. Havien passat mesos de privacions i la idea que havien arribat a un lloc on no tindrien fam era com un somni, un miratge. Tots desitjaven ser acollits en una d'aquelles cases en les quals abundava el menjar i tots es van sentir afortunats perquè en totes les cases van trobar aliments suficients per compensar la fam passada i mongetes en abundor per no sentir massa nostàlgia de la seva tradicional favada.

La distribució dels refugiats a les cases del poble es va fer en el moment de l'arribada a l'ajuntament. Les famílies que s'havien mostrat disposades a acollir, triaven el noi o la noia que, a primer cop d'ull, els queia més simpàtic:

Entre els joves i nens refugiats abundaven els germans: hi havia tres grups de tres germans i cinc grups de dos germans. De tres germans de Sama de Langreo, la més gran, l'Enriqueta González García, de dinou anys, va anar a Can Lladó; la Lola, de catorze anys, a Ca l'Estrany, i en José, de dotze anys, a Can Martilarí. D'un altre grup de tres germans, l'Arcadio González Fernández, de catorze anys, va ser acollit a Can Bartomet; l'Elitina, de dotze anys, a Can Batlló, i el petit, Fernando, de nou anys, també a can Batlló. De l'últim grup de tres germans, de Figaredo, la Catalina Morán Villorria, de setze anys, va anar a Can Coris; la Victoria, de quinze anys, a Can Matas, i l'Andrés, de deu anys, a Can Llort. Dels cinc grups de dos germans, l'Elena Sevillano Camino, de Figaredo, que tenia disset anys, va ser acollida a les Ribes i el seu germà Victor, de quinze anys, a la Goita. En Graciano Gutiérrez García, de Sama de Langreo, de quinze anys, va anar a Can Romà i el seu germà Manuel, de tretze anys, a Can Tarradas. La Julia Rodríguez Fernández, de catorze anys, també de Sama de Langreo, va anar a Can Jan Petit i el seu germà Amador, de dotze anys, va ser acollit a Can Lerrux. D'uns altres dos germans de Sama de Langreo, en Mariano Fernández Iglesias, de quinze anys, va anar a Can Serra i en Sergio, de dotze anys, a Ca l'Amargant. En Marcelino Vidal Rodríguez, de Caborana, que tenia quinze anys, va ser acollit a Can Patxoca i el seu germà Jesús, de dotze anys, a Can Jan. Entre els nens que van arribar sols, l'Aurelia Vázquez Arguelles, de dotze anys i també de Caborana, va anar a Ca l'Aulet; en Jesús Núñez López, de Piñeras i que tenia quinze anys, a Can Jan Llort; l'Antonio Viejo García, de Turón, de catorze anys, va anar a Can Castellà; la Pilar Casal Delgado, de Piñeras, que tenia tretze anys, va ser acollida a Can Vilà i la Rosa Cereijo Vázquez, de Figaredo, també de tretze anys, va anar a Can Cerdà.

En el moment de la distribució a les cases es va viure una anècdota que volem assenyalar per la seva humanitat. En Josep Gurri, masover de Can Batlló, feia petar la xerrada amb els seus parents de Can Rosa i amb en Montsant de Can Vilà quan varen arribar els refugiats al poble. En Josep Gurri criticava amb força l'acollida de refugiats en uns moments tan difícils per a tothom i, en un moment de la conversa, mogut per la curiositat va dir-los: "vaig a fer un tomb pel poble a veure quina cara fan aquests nanos". Dues hores més tard va tornar a la tertúlia acompanyat d'un nen i d'una nena, l'Elitina i en Fernando. "Què ha passat, Josep?" li van preguntar sorpresos els tertulians. "Nois, en veure la carona que feien i pensar que aquests germans podien estar separats en dues cases diferents, ha sigut més

fort que jo". En Josep no estava en situació de fer-se càrrec de dos nens però comptava demanar ajuda al seu amo, el Sr Batlló. Li va proposar de tenir-los ell a casa, però que cadascú en mantingués un. El Sr Batlló va acceptar de bon grat i així els dos germans no van ser separats.

Setmana 45 N 85927

GENERALITAT DE CATALUNYA
SERVIS D'ASSISTÈNCIA SOCIAL

Comissariat d'Assistència als Refugiats
Passeig 71 i Marçall, 18 - Telèfon 16445
BARCELONA

Vegueria: A
Comarca: Maresme
Ajuntament: Cebrià

El Delegat del Comissariat d'Assistència als Refugiats d'aquesta Vegueria
CERTIFICA: Que l'Ajuntament de Cebrià
té sola la seva emparança 34 refugiats,
que segons el racionament fixat els correspon:

5 Kg. Açúcar	
4 Kg. Harina	
15 Kg. Carn	

que representa un valor de

Sepeñ

El Delegat del Comissariat d'Assistència als Refugiats

BARCELONA

Llibre: El Delegat de l'Assistència Social

Llibre: El Cap de Maresme

El Delegat Representant dels Delegats

Butlleta setmanal de repartiment d'aliments

Cada casa rebia la part que corresponia, cada setmana, al nen o jove refugiat quan es distribuïen aliments. A l'Arxiu Municipal hi ha butlletes setmanals de repartiment de bacallà, sucre, mongetes, cigrons, carn en conserva, arròs, llenties... També hi hem trobat la relació de refugiats i les cases on van viure el temps d'estada al poble. Cal remarcar, però, que els joves i nens asturians no van ser els únics refugiats al poble durant la guerra. L'any 1938, un any més tard que els joves asturians, Sant Cebrià va acollir dues mares amb els seus fills. L'Anselma Arnal Mediano, de trenta-vuit anys i natural de Bierge, va arribar amb quatre fills: la Maria Giménez Arnal de quinze anys, nascuda a Sabadell; la Cecília Giménez Arnal, de catorze anys, nascuda a Ceire; la Pilar Giménez Arnal, de deu anys, nascuda a Belfarte, i l'Antonio Giménez Arnal, de quatre anys, nascut a Osca. L'altra mare, la Maria Platero Pizarro, de vint-i-set anys, natural de Badajoz, va arribar amb tres fills: en Joaquin Lobato Platero, de quatre anys, nascut a Màlaga; en José Lobato Platero, de tres anys, nascut a Lleida, i la Maria Lobato Platero, de cinc mesos, nascuda a Barcelona.

No hem pogut esbrinar el perquè de l'arribada d'aquestes mares amb fills a Sant Cebrià ni tampoc qui els va acollir ni on van viure fins al final de la guerra. El que sí sabem és que són en la llista de distribució d'aliments i també podem suposar que eren dones amb els marits al front o dones viudes amb fills. També queda palès, pel lloc de naixement dels fills, que es traslladaven d'un lloc a l'altre fins al moment d'arribar al poble on, molt probablement, van romandre fins que la guerra va acabar.

Amb la guerra acabada, tots els joves i nens asturians van tornar a casa seva. Pot ser que l'Enriqueta no tornès a Astúries i es quedés al poble fent de minyona a Can Martri i després a Can Gaspar. Els narradors dels fets no coincideixen en les seves versions, però, si va tornar a casa seva, al cap de molt poc temps ja era de nou a Sant Cebrià, on es va casar amb en Jaumet Bruguera, pastor de Can Martri, amb qui va tenir una filla l'any 1960, la Laura Bruguera González que es va quedar òrfena de mare als nou anys. La Laura Bruguera es va casar amb un Puigvert Bofill de Can Garolé i ha tingut dos fills, en Jordi i en Marc. Avui dia la família viu a Canet. Els que sí van marxar i van tornar al cap d'un temps van ser en Mariano i en Sergi Fernández Iglesias. En Sergi explica que, de retorn a Astúries, es va posar a treballar a la mina. Al cap d'un temps, dins la mina, un cop de grisú va provocar un ensorrament que el va deixar mig soterrat. Amb l'ensurt va decidir que no baixaria mai més a la mina i va tornar a Sant Cebrià per treballar com a mosso a Can Martilari. El seu germà Mariano el va seguir poc temps després i va entrar a treballar a Can Serra, però no es va quedar massa temps a Sant Cebrià. Va tornar a Astúries i va entrar a treballar de nou a la mina. Es va casar, va tenir un fill i finalment, malalt de silicosi, va morir.

En Sergi va formar una família a Sant Cebrià. Es va casar amb la Dolors Carreras Romà després de deu anys de nuviatge. El fet que una noia d'una família del poble es casés amb un refugiat va causar fortes crítiques a la Dolors de la part de les amigues i d'alguns vilatans, però res no va impedir que en Sergi i la Dolors es casessin el 12 d'octubre de 1957, dia del Pilar. Per fer-se la casa van contractar en Fàbregas, un constructor de Sant Pol. Disposaven de 35.000 pessetes que havien estalviat amb gran esforç, però la casa en va valer el doble. En Sergi es llevava a les 5 del matí per fer el morter, que ja estava llest quan arribava el constructor. Ell i la Dolors li feien de manobres. Per fer el pagament complet, van acordar amb en Fàbregas ajornar el que faltava per pagar fins la collita dels maduixots que conreaven. Dissortadament, la collita va ser aquell any molt dolenta i el constructor va haver d'esperar fins l'altra collita per cobrar.

Sergi i Mariano Fernández Iglesias amb la seva germana Solima de tornada a Astúries un cop acabada la guerra

Al llarg dels anys, en Sergi i la Dolors s'han anat forjant una bona situació, ell conreant els camps i ella al front d'una botiga de roba. Avui dia són ja besavis .Van tenir dos fills, l'Assumpció, nascuda l'any 1958 i en Sergi, nascut l'any 1963. L'Assumpció, casada amb en Carles Rovira, serraller de Sant Pol, és mare de dues filles, l'Anna (1983) i la Sandra (1987) i té un nét de la seva filla Anna, en Jan, nascut el 4 d'abril de 2011. En Sergi, casat amb Maria Victòria Garcia, és pare d'un fill, en Marc, nascut el 2001.

De la resta de refugiats al poble durant la guerra civil, no en tenim cap rastre, però molts d'aquests nens i joves que van viure a sant Cebrià han quedat en la memòria d'alguns vilatans que hi van conviure i que, malgrat els anys que han passat i malgrat la vellesa que els emboira la ment, encara recorden amb afecte.